

and artistic names they become elements of three different but interrelated systems: the language picture of the world, the artistic picture of the world and the conceptual picture of the world. The associative fields of the poetonyms are characterized, which demonstrate the prevalence of heteronominative associations.

Key words: poetology, anthroponymic sector, free associative experiment, associative gestalt.

УДК 811.161.2'372.21

КОЗЛОВСЬКА Дар'я Валеріївна

аспірант кафедри української мови

Донецького національного університету імені Василя Стуса,

тел.: + 38 (066) 773–75–50; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua;

ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

ТЕКСТОТВІРНА ФУНКЦІЯ ТОПОПОЕТОНІМІВ У РОМАНАХ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО ТА ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО

Анотація. У статті проаналізовано різноманітні вияви текстотвірної функції топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко. Топопоетонімні одиниці постають складовими елементами поетонімосфери твору, створюючи його геопросторову домінанту, крім того, вони є стилістично маркованими, естетично навантаженими. Топопоетоніми слугують важливим компонентом структури ідіостилію письменниць, який характеризує життєпис персонажів, зокрема простір, у якому вони знаходяться. Проте ці види поетонімів можуть змінювати своє основне призначення, допомагаючи схарактеризувати персонажа, висвітлити риси його характеру, внутрішній стан тощо. **Метою** дослідження є аналіз виявів текстотвірної функції топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко, що передбачає розв'язання таких **завдань:** виділити топопоетоніми у текстах; класифікувати їх за виявами текстотвірної функції; розкрити їхнє смислове навантаження. **Об'єктом** дослідження є топопоетонімія романів Ірен Роздобудько «Якби», «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» та Галини Вдовиченко «Пів'яблука», «Бора», а **предметом** — роль топопоетонімних одиниць у сюжеті твору. В роботі використано **метод** аналізу, описовий та контекстуально-інтерпретаційний **методи.** Серед топопоетонімів досліджуваних романів нами зафіксовано 143 онімні одиниці 15 розрядів. Зроблено **висновки** про те, що топопоетонімія дозволяє створити

своєрідну художню систему, базуючись на якій авторки творять власну онімну географію. Топопоетоніми, що функціонують у текстах, реалізують свої прагматичні можливості, отримують різноманітне смислове навантаження.

Ключові слова: поетонім, топопоетонім, просторовий чинник, смислове навантаження, текстотвірна функція.

Постановка проблеми. Поетоніми у художніх творах виступають носіями текстотвірної функції, слугуючи допоміжним засобом побудови зв'язного, логічного сюжету. Основне навантаження у виконанні цієї функції лягає на антропоетоніми, у зв'язку з чим в ономастичних дослідженнях не надто багато уваги приділяється питанню функціонування топопоетонімів у художніх текстах. Проте не можна скидати з рахунків важливість цього розряду поетонімів, що виражається не тільки у виконанні ними ролі просторового чинника тексту, а й у підсиленні та відтінюванні основного змісту оповіді. Дослідниці Н. М. Бербер, Н. М. Бияк, Е. В. Боева, І. І. Ільченко, Т. І. Крупеньова, О. А. Мороз, О. Ф. Немировська, І. В. Хлистун, Г. В. Шотова-Ніколенко та ін. у своїх працях розглядають топопоетоніми як засіб текстотворення. Постаючи складниками поетонімосфери художнього тексту, топопоетоніми не тільки локалізують місце дії, створюють геопросторову домінанту тексту, але й маркуються стилістично, несуть естетичне навантаження, розкривають зміст твору.

Романи представниць сучасної української прози Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко можна вважати яскравими прикладами послуговування поетонімією у тканині тексту. Власні назви є невід'ємною складовою ідіостилю письменниць, місткими характеристичними компонентами життєпису персонажів, їхніх видів діяльності, звичок, уподобань, життєвих умов і, звичайно, часопростору, в якому вони перебувають. **Актуальність** нашої статті обумовлена недостатнім вивченням значення топопоетонімів у архітектоніці текстів сучасної української прози загалом та обійденням увагою в цьому контексті творчості таких її репрезентанток як Ірен Роздобудько й Галина Вдовиченко зокрема. В попередніх розвідках ми докладно зупинялися на різних аспектах функціонування антро-, прагма-, ідеопоетонімів у вказаних творах, а наразі ставимо перед собою завдання з'ясувати сюжетотвірну роль топопоетонімів як пласту онімних одиниць, що набувають у художніх текстах нового змісту та стають

стилістично маркованими. З цим пов'язана **новизна** дослідження, яка полягає в тому, що вперше зафіксовано вияви текстотвірної функції топопоетонімів у творах вищеназваних авторок. **Мета** пропонованої статті — проаналізувати реалізацію текстотвірної функції топопоетонімів у романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко, що передбачає розв'язання таких **завдань**: виділити топопоетоніми у текстах; класифікувати їх за виявами текстотвірної функції; розкрити їхнє смислове навантаження. **Об'єктом** дослідження є топопоетонімія романів Ірен Роздобудько «Якби», «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» та Галини Вдовиченко «Пів'яблука», «Бора», а **предметом** — роль топопоетонімних одиниць у сюжеті твору. У статті застосовано такі **методи**: метод аналізу; описовий метод для класифікації топопоетонімних одиниць; контекстуально-інтерпретаційний, за допомогою якого на підставі врахування контекстів здійснено інтерпретацію інформації, закладеної у текстах завдяки вживанню топопоетонімів. **Загальнонаукове значення** цієї роботи виражене у спробі продемонструвати значущість топопоетонімів як структурних елементів сюжету будь-якого твору на прикладі вибраних текстів, інакше кажучи — у здійсненні своєрідного зрізу досліджуваної проблеми за допомогою ілюстрування конкретними слововживаннями різних виявів текстотвірної ролі топопоетонімів у канві художнього твору.

Викладення основного матеріалу. Вибудована топопоетонімами система художнього простору твору значною мірою визначає специфіку ідіостилу автора, впливаючи на сюжет, композицію твору, образну систему тощо. За своєю природою топопоетоніми є різноплановими пропріативами, призначеними донести до читача ті чи інші відомості стосовно локального аспекту життя персонажів твору. Головним чином вони покликані актуалізувати певну інформацію про персонажів, інформувати про переміщення їх у просторі, тобто відсилати читача у конкретну просторову площину, пов'язану з онімом. Однак не завжди письменник використовує топопоетоніми у зв'язку з місцем дії твору, відводячи натомість їм роль «ретрансляторів» певних історичних фактів, уведених у сюжет. Часто ці види поетонімів мають здатність змінювати свою основну спрямованість, допомагаючи схарактеризувати персонажа, підкреслити риси його характеру, продемонструвати особливості поведінки, передати внутрішній стан. Також вони можуть бути залучені до мовної гри, наводитися автором

у складі сталих сполук, висловів для створення чи поглиблення певного художнього ефекту. Отже, топопоетоніми, як правило, активно задіюються у контексті, витворюючи собою унікальне асоціативне тло, яке задає тон загальному ідейно-смісловому наповненню змісту твору.

Як зауважує О. Ю. Карпенко, за кількісними показниками топопоетоніми зазвичай посідають у художніх текстах друге місце після антропоетонімів. Дослідниця відзначає, що «решта розрядів власних назв належить до рідковживаних і в сукупності складає лише кілька відсотків усього онімичного запасу художнього тексту. Втім, тут багато залежить від художніх настанов та індивідуально-авторських смаків, а ще більше — від тематики твору. Загалом же всі розряди онімів, хай ужитих в одиничних випадках, надають художньому творові барвистості й чарівності, як доречно вжиті спеції поліпшують смак страви» [3, с. 74].

Згідно з класифікацією, запропонованою М. М. Торчинським, серед топопоетонімів досліджуваних текстів нами зафіксовано 143 онімні одиниці 15 розрядів: 39 суверенопоетонімів (назви незалежних держав): *Австрія, Англія, Афганістан, Бельгія, Білорусія, Болгарія, Велика Британія, Голландія, Єгипет, Ємен, Ізраїль, Індія, Іспанія, Італія, Канада, Кувейт, Монако, Непал, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Польща, Португалія, Пуерто-Ріко, Радянський Союз, Союз, СРСР, Росія, Румунія, Сполучені Штати, США, Штати, Туреччина, Чехія, Україна, Франція, Хорватія, Швейцарія, Японія*; 10 районопоетонімів (назви адміністративних частин країни: автономії, області, штату, району, округу, краю тощо): *Баварія, Бранденбурзький округ, Вермонт, Каліфорнія, Каталонія, Крим, Огайо, Північна Ірландія, Підмосков'я, Чернівецька область*; 4 континентопоетоніми (назви материків і частин світу): *Австралія, Америка, Африка, Європа*; 10 регіонопоетонімів (назви природних районів, певних територіальних одиниць, що вирізняються з-поміж інших таких само одиниць специфічними рисами (географічними, геологічними, етнографічними, економічними й т. ін.): *Богемія, Волинь, Галичина, Західна Україна, Кавказ, Лемківщина, Південна Африка, Південна Німеччина, Північна Австралія, Прибалтика*; 2 скопулусопоетоніми (назви гірських вершин, піків, стрімчаків): *Ельбрус, Петрос*; 3 едитопоетоніми (назви гірських систем): *Адірондацькі гори, Зелені гори, Карпати*; 2 інсулопоетоніми (назви

островів): *Бора-Бора, Борнео*; 1 пенінсулопоетонім (назви півостровів): *Камчатка*; 1 пляжопоетонім (назви узбереж, узмор'їв): *Канарське узбережжя*; 51 астіопоетонім (назви помешкань міського типу): *Ай, Амстердам, Балаклава, Берлін, Берлінгтон, Буенос-Айрес, Бучач, Варшава, Вишневе, Гамбург, Городенка, Єрусалим, Зальцбург, Золочів, Калуга, Карлові Вари, Київ, Кіцмань, Красний Лиман, Криниця, Кьольн, Лонг-Біч, Лондон, Лос-Анджелес, Львів, Магдала, Мілан, Москва, Нью-Йорк, Париж, Петербург, Помор'є, Потсдам, Прага, Руан, Саратов, Севастополь, Сколе, Стрий, Тбілісі, Тель-Авів, Ужгород, Харків, Херсон, Хургада, Цинциннати, Чернігів, Чорнобиль, Шарм-аль-Шейх, Щецін, Юрмала*; 8 комопоетонімів (назви помешкань сільського типу): *Гребенів, Грибовичі, Живерні, Зубра, Нововес, Підгірці, Терскол, Тисовець*; 1 океанопоетонім (назви океанів): *Тихий океан*; 3 пелагопоетоніми (назви морів): *Азовське море, Балтійське море, Середземне море*; 5 потопапоетонімів (назви річок): *Зелем'янка, Рейн, Стрий, Тепла, Хафель*; 3 лімнопоетоніми (назви озер): *Синевир, Шамплейн, Шацькі озера*.

У романах Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко топопоетоніми, виступаючи важливим засобом побудови сюжету, в межах текстотвірної функції постають у різноманітних виявах:

1. Інформують про дійсне переміщення персонажів, їхнє перебування або, навпаки, відсутність у певному місці наразі або в минулому: *«Його батьки досі перебувають в Англії»* [5, с. 80]; *«Приїхав з Америки Макс»* [4, с. 215]; *«Вони товаришували увесь дев'ятий клас, поки не повернулися з Кувейту батьки Оленки і не забрали доньку до Білорусії»* [2, с. 167]; *«Тієї пам'ятної осені вона приїхала з Лондона»* [2, с. 195]; *«...повернулись з мамою у татів Золочів»* [1, с. 20]; *«Їздять по світу за міжнародними програмами і тепер вже третій тиждень працюють у Румунії»* [1, с. 73]; *«Лідія вже третій день не вибиралася до Львова зі Стрия...»* [1, с. 219].

2. Повідомляють про плани героїв або про їхнє майбутнє місцезнаходження: *«Зовсім скоро вона вирушить до Ізраїлю — справа майже вирішена...»* [4, с. 75]; *« — І що ж тоді будуть робити такі, як ми?.. пити коктейль «Малібу» на Канарському узбережжі»* [5, с. 134–135]; *« — Завтра їдемо на Шацькі озера...»* [2, с. 102]; *«...а на решту поїдемо з Владом у подорож Європою, а потім з Лідією — до Іспанії. Давно ж хотіли на північ Іспанії, у Каталонію»* [1, с. 23]; *« — Унапрямку до Непалу збирався вирушити»* [1, с. 203].

3. Виступають маркерами минулого. Так, у романі Ірен Роздобудько «Якби» героїня потрапляє за допомогою машини часу в своє дитинство, у 80-ті роки, прикметою яких була війна в Афганістані: *«Афганістан... З цієї далекої і невідомої країни, котру у дворі називали «Афган», наприкінці того жахливого літа привезли труну з тілом сина тітоньки Ніни, і вона одразу постаріла»* [5, с. 63].

Топопоетонім *Болгарія* теж є маркером того часу, коли найпоширенішими маршрутами радянських туристів були подорожі до країн соціалістичного табору: *«Звісно, звідси до того часу було ще далеко, і народ їздив хіба що до Болгарії по профспілкових путівках, які дозовано видавали «передовикам виробництва»»* [5, с. 142].

4. Слугують маркерами сьогодення, а саме еміграції за кордон у пошуках заробітку, гідного життєвого рівня, вдалого заміжжя, кращої долі взагалі. У творі «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» Ірен Роздобудько вживає дуже багато назв країн і міст, куди їдуть герої: *«...чи немає повідомлень з Бельгії, куди вона збиралася найближчим часом — подекували, що там заробітки більші, ніж тут, у Німеччині»* [4, с. 14]; *«Просто: знайшла оголошення якоїсь фірми, де їй запропонували непоганий заробіток в Італії, підготувала документи — так, заради інтересу, чи вийде? Вийшло. Але трохи не так, як вона гадала: запропонували Німеччину»* [4, с. 63]; *«Отже, через кілька років переїдеш до мене в Амстердам. Потім, якщо схочеш, доберешся і до Парижа... Батькам скажемо, що ти влаштувалася на роботу, наприклад, у банк...»* [4, с. 140].

5. Допомагають авторкам транслювати історичні факти. Головна героїня «Якби» моніторила за ноутбуком події того року, в який вона містично переносилася: *«Остання важлива подія того місяця і року була датована 26 червня і стосувалася Франції: прийдешній президент Жіскар д'Естен того числа повідомив, що його країна має все необхідне для створення нейтронної бомби...»* [5, с. 64]; *«19 липня 1980 — в Москві відкрилися Олімпійські ігри, які бойкотували 45 держав світу...»* [5, с. 64].

Вживаючи топопоетоніми, авторки описують трагічну історію народів Європи 30–40-х років минулого століття: *«...Радянські війська увійшли в наше місто і пробули тут майже місяць. На той час весь Бранденбурзький округ лежав у руїнах, майже як під час тридцятилітньої війни в тринадцятому сторіччі»* [4, с. 189]; *«...почалася Друга світова війна. Долі людей перекрутило-переламало, Криниця залишилась на території Польщі, а Львів опинився під Радянським Союзом»* [1, с. 195].

6. Висвітлюють факти біографії персонажів: «Він народився в глухій провінції, у французькому містечку Ай» [4, с. 105]; «Отже, виходить, що я народилася і кілька років прожила в Нововесі, а вже з тисяча дев'ятсот тридцять восьмого довелось добряче поламати язика, запам'ятовуючи нову назву: Бабельсберг» [4, с. 95]; «— Я все кинув, вступив до університету Каліфорнії у Лонг-Біч і почав вивчати кіновиробництво...» [4, с. 185].

7. Допомагають розповісти історію життя, історію родини: «Пишки дістався аж Камчатки, вступив до артілі, що мила золото...кілька місяців я служив на рибальському човні в Балаклаві, ненадовго осів у Херсоні, де працював у фарбувальній майстерні, друкувався в місцевих «Відомостях», писав вірші...» [5, с. 195]; «Дід готував для неї документи на виїзд до Австрії, де у нас був родовий маєток... Потім дід втік до Португалії, згодом одружився, повернувся до Німеччини, помер старим — йому було дев'яносто» [4, с. 87]; «Батько-військовий служив у Ємені, мама поїхала з ним, а дітей-школярів брати з собою заборонили, тому Ірину залишили у столиці, в інтернаті...» [2, с. 54].

8. Розкривають мрії персонажів про місця, в яких вони перебувають у своїй уяві. Одного з героїв роману Ірен Роздобудько «Якби» десятирічна дівчинка навчила «відганяти від себе ту реальність, а точніше ірреальність, в якій опинився»: «Якщо і в світі тобі буде тісно — можна уявити, що ти НЕ ТУТ!» [5, с. 200]. І пізніше, «під час небезпек, хвороб, бідності і голоду», він багато разів уявляв це «НЕ ТУТ» — і все одразу ставало на свої місця: «...уявляв, що лежу в каюті човна, що прямує до Пуерто-Ріко, і щасливо посміхався в стелю, наводячи жах на своїх співкамерників» [5, с. 201]; «В Зальцбургу обідали з Моцартом, в Руані рятували Жанну д'Арк, в Африці полювали на тигрів, ловили рибу на березі Тихого океану...» [5, с. 203].

У романі «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» емігранти, вирвавшись до країни, що їм підвернулася, мріють потрапити до іншої, яка здається їм привабливішою: «Кінцева зупинка: Америка, куди Саню тягло, мов магнітом» [4, с. 101–102]; «Попереду інші горизонти. І тому треба потерпіти і не витратити багато сил на це чернеткове життя. Скоро вона перегорне цю сторінку. Попереду — довгоочікуваний контракт у Бельгії» [4, с. 19]; «Мрія залишилась, але набула змін — Регіна збиралася до Голландії. Але треба було ще підзаробити» [4, с. 136].

9. Позначають умовне місце дії. Так, у романі Галини Вдовиченко «Бора» американський режисер розмірковує щодо події-передві-

сника апокаліпсиса: *«Хитрість у тому, що цією подією, тобто точкою відліку, могло бути будь-що — від польоту в космос до... розбитого люстерка, яке впустила маленька дівчинка посеред перехрестя на вулиці Буенос-Айреса чи вашого Києва...»* [4, с. 179].

10. Допомагають схарактеризувати персонажа: а) показати його зарозумілість і бундючність через перелічування ним місць, де він побував, його хвастощі цим. Наприклад, у романі Ірен Роздобудько *«Я знаю, що ти знаєш, що я знаю»* фрау Шульце розкусила «успішного респектабельного» чоловіка Соні, котрий «з виглядом знавця може судити про все на світі». Вона зрозуміла, що йому підсобив заможний татусь або впливовий товариш: *«Спадок і місце народження вирішують його долю, яка загалом мала б бути досить пересічною, судячи з виразу обличчя і... реплік, які він подає за столом: «Коли я стріляв крокодилів у Північній Австралії...» або «Португалія не має нічого спільного з Новою Зеландією!»»* [4, с. 204]; б) показати мобільність, енергійність, практичну кмітливість героїнь, указуючи на місця поїздок, пов'язаних із трудовою та творчою діяльністю цих активних, заповзятливих жінок: *«Галя була у відрядженні у Києві, а Луїза — на зйомках у замку в Підгірцях. Ще через тиждень Ірина мусила саме у середу їхати на Волинь, щоб вибирати на фабриці тканини під замовлення»* [2, с. 112]; *«Закину товар до крамниці — і додому. Завтра маю у Стрию роботу, а післязавтра я у вас! Радійте!»* [1, с. 147]; в) продемонструвати ентузіазм, пристрасть, запал із відмовою від комфорту заради власного хобі — захопленість екстремальним видом спорту з указівками на популярні місця для сходжень і скелелазіння: *«Він щойно повернувся з Терсколу, піднімався на Ельбрус. Розказував хлопцям, що поїздка на Кавказ обійшлася не більше як у двісті доларів разом із витратами на дорогу»* [2, с. 194].

11. Передають внутрішній стан персонажа через відчуття ним атмосфери певного місця, яке персоніфікується, набуває людських властивостей: *«...Чехія надихала, а Німеччина пригнічує. Соня могла блукати старою частиною Праги цілий день, а тут боялася зайвий раз ступити за поріг будинку фрау Шульце. Прага — то був її маленький втрачений Львів»* [4, с. 102–103]; *«...бродила по місту, уявляючи, що за рогом котроїсь зі штрассе перед нею відкриються краєвиди на її колишній старий дворик у Львові на розі Вірменської вулиці...»* [4, с. 107]; *«Перше, що змусило ворухнутися серце, куці бузку на околицях Берлінг-*

тона..., велике синє озеро Шамплейн, над яким поставали з рожевого марева Адірондацькі гори — з півночі і Зелені — зі сходу. Цей краєвид досі стоїть перед очима... Отже, мій якір — бузок, озеро і ті гірські хребти?.. Чи не замало це для справжньої любові і справжнього страждання? Тих, з якими ти говорила про свій Львів, попри всі свої успіхи і нові можливості?..» [4, с. 220]; «У паузах розказував, що сприймає Львів як місто, оповите таємницею, зі своїм ритмом, місто, яким хочеться гуляти неспішно, бо воно розраховане саме на крок...» [2, с. 115].

На сторінках «Бори» Галина Вдовиченко ділиться з читачем захопленням від поєднання давнини й сучасності у Львові, вдало передаючи пробудження приємних спогадів у персонажів від одного лише згадування назви колишньої львівської пам'ятки: « — Йопсіль-мопсіль, — сказала Бора.... — Пасаж Міколяша! Одне з найпривабливіших місць у Львові. Було. Пані Крепова казала: від однієї лиш назви солодко стискались серця» [1, с. 171]. На відміну від роману «Пів'яблука», письменниця не ідеалізує Львів у «Борі», навіть описуючи одну з коліс найкрасивіших архітектурних споруд періоду львівської сецесії, бо раніше тут були «фонтани з мармуровими фігурами, декоративні панно, вітражі», а зараз «розруха, вбиральня та сморід» [1, с. 172].

12. Називають місця, природою яких персонажі захоплюються, надихаються, спостерігають природні явища або міркують про них. Таким чином Галина Вдовиченко демонструє особливий колорит природи Західної України: «Коли вийшли проваджати Ірину до воріт, зорі у небі стояли великі й чисті, немов у Карпатах» [2, с. 189]; «...повернувшись з подорожей, порівнювали, як по-різному сідає сонце у Балтійське море в Юрмалі та у Сколе в Карпатах» [2, с. 109]; «Одного разу на відпочинку в Карпатах, у Гребенові, побачила на березі річки Зелем'янки закинуту напівзруйновану будівлю... фільм про те, як природа мстить людям за насилля над собою... треба записати, це ж готовий сценарій» [2, с. 34]; « — З Грибовичів летять... Щоденний воронячий маршрут — з міського сміттєзвалища на парки.... — Воронячі зграї у небі — до зміни погоди...» [1, с. 102].

13. Сприяють характеризуванню значущості персонажа або колективу в межах країни: «Мій чоловік був найкращим ювеліром у Німеччині! Він мав клієнтів у всьому світі, а деякі роботи зберігаються в музеях і приватних колекціях» [4, с. 111]; «У свій час була непоганим психотерапевтом... Точніше — не «непоганим», а... одним з найкращих в Союзі. До

мене навіть приїздили з-за кордону» [5, с. 19]; «Занотувала у блокноті запитання до письменника: «...У «Хорошому Сталіні» ви сказали: «Можливо, я — найвільніша людина у Росії...» Що означає, по-вашому, вільна людина?» [2, с. 113]; «Для чого я приходив у цей світ? Ну точно не для того, аби... щоранку поспішати на нараду нашого славного, найбільшого та найуспішнішого на Західній Україні рекламного агентства» [1, с. 235].

14. Виступаючи складовою субстантивного словосполучення, вказують на персонажа, якого певне коло людей знає за місцем проживання: «Що́го разу у програмі — «Незрівнянний Макс із Києва»» [2, с. 58]; « — Незрівнянний Макс із Києва! Пам'ятаєте? Стриптизер. І хлопець-модель одночасно.... На кількох роботах гарує — утримує маму, хвору бабцю і трьох молодших сестер...» [2, с. 196]; «Це Світлана з Італії. Лідія простягає Івану Івановичу мобільку...» [1, с. 207]; «...гостя з Польщі — пані Марія» [1, с. 234].

15. Вживаються у переносному значенні під час опису певної ситуації, яку можна порівняти з подіями, пов'язаними з указаним місцем: «Спостережлива Регінка, побувавши у неї в гостях, поставила точний діагноз: період розпаду, як у ядерній фізиці, сказала вона і додала: «Чорнобиль...»» [4, с. 139].

16. Будучи співзвучними з поетонімами інших розрядів, посилюють художній ефект: а) плутанини: «Він справді ніколи не був у Тисовці. Це було очевидно.... — Ірко! Ми були у ресторані «Тисовець»! Я був у «Тисовці», усе правильно» [2, с. 200–201]; б) незвичайності прізвища персонажа: « — Про острів Бора-Бора говорив. — Що за маячня? — Бора знов потягнулась до ворони, намацала кнопку. — Це ж... посередині Тихого океану» [1, с. 204]; в) демонстрування вигадливості персонажа під час придумування клички для тварини: « — Як його назвеш? — Кіцмань. По дорозі придумала. Моя бабуся з Кіцмані, це у Чернівецькій області. Гарне ім'я?» [1, с. 95].

17. Уміщені в анекдоти, фразеологізми, доречні в тій чи іншій життєвій ситуації персонажа. В «Якби» головна героїня згадала анекдот, який у неї асоціюється з містичною зустріччю із самою собою в дитинстві протягом подорожі у часі: «...в Петербурзі екскурсовод водить музеєм школярів, підводить до скляної вітрини, за якою — два кістяки: великий і малий. І каже: «Це кістяки Петра Першого: в дорослому віці і в дитинстві»» [5, с. 59]. Включені у фразеологізми топопоетоніми так само опосередковано виконують текстотвірну функцію: «І чи вза-

галі існує хоча б одна людина в світі, яка б вислухала мене серйозно, крім Стівена Гокінга, до якого — мов до Парижа рачки?» [5, с. 104]; «Чи пролітаю, як фанера над Парижем?» [2, с. 59].

Розглянувши топопоетоніми як текстотвірні компоненти романів Ірен Роздобудько і Галини Вдовиченко, ми дійшли певних **висновків**. У статті ми проаналізували участь топопоетонімів у створенні художнього цілого. Здатність топопоетонімії охопити географічний простір дозволяє створити своєрідну художню систему, базуючись на якій письменниці творять власну онімну географію. Функціонуючи у досліджуваних текстах, топопоетоніми реалізують прагматичний потенціал, отримують яскраво виражене смислове навантаження, наповнюються інформативно й семантично. Вони допомагають декодувати авторську концепцію персонажів, виступають виразними провідниками авторських ідей у цілому, важливими елементами у системі текстотвірних засобів.

Результати дослідження можуть бути використані у спецкурсах із поетонімології або з вивчення творчості обраних авторок. **Подальшим напрямом** роботи ми визначаємо аналіз особливостей топопоетонімії у сучасній українській прозі.

Література

1. Вдовиченко Г. К. Бора : [роман] / Г. К. Вдовиченко. — Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. — 240 с.
2. Вдовиченко Г. К. Пів'яблука : [роман] / Г. К. Вдовиченко. — Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. — 208 с.
3. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Записки з ономастики. — Одеса : Астропринт, 2000. — Вип. 4. — С. 68–74.
4. Роздобудько І. В. Я знаю, що ти знаєш, що я знаю : [роман] / І. В. Роздобудько. — К. : Нора-Друк, 2011. — 240 с.
5. Роздобудько І. В. Якби : [роман] / І. В. Роздобудько. — Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. — 256 с.
6. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови / М. М. Торчинський. — Хмельницький : Авіст, 2008. — 550 с.
7. Шотова-Ніколенко Г. В. Топоніми як засіб творення і зміни часопростору в художньому творі / Г. В. Шотова-Ніколенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. — Вип. 1 (27) 2017. — С. 331–334.

References

1. Vdovychenko G. K. Bora : [roman] / Vdovychenko G. K. — Kh. : Knyzhkovyj Klub «Klub Simejnogo Dozvillya», 2011. — 240 s.
2. Vdovychenko G. K. Pivjabluka : [roman] / Vdovychenko G. K. — Kh. : Knyzhkovyj Klub «Klub Simejnogo Dozvillya», 2013. — 208 s.
3. Karpenko O. Y. Pro literaturnu onomastyku ta jiji funkcional'ne navantazhennya // Zapysky z onomastyky. — Odesa : Astroprynt, 2000. — Vyp. 4. — S. 68–74.
4. Rozdobud'ko I. V. Ja znaju, shcho ty znajesh, shcho ja znaju : [roman] / Rozdobud'ko I. V. — K. : Nora-Druk, 2011. — 240 s.
5. Rozdobud'ko I. V. Jakby : [roman] / Rozdobud'ko I. V. — Kh. : Knyzhkovyj Klub «Klub Simejnogo Dozvillya», 2014. — 256 s.
6. Torchyns'kyj M. M. Struktura onimnogo prostoru ukrajins'koji movy / Torchyns'kyj M. M. — Khmel'nyts'kyj : Avist, 2008. — 550 s.
7. Shotova-Nikolenko G. V. Toponimy jak zasib tvorennya i zminy chasoprostory v hudozhn'omu tvori // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo natsional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Voodymyra Gnatyuka. Serija: Movoznavstvo. — Ternopil' : TNPU im. V. Gnatyuka, 2017. — Vyp. 1 (27), 2017. — S. 331–334.

КОЗЛОВСКАЯ Дарья Валерьевна

аспирант кафедры украинского языка

Донецкого национального университета имени Василя Стуса;

тел.: +38 (066) 773–75–50; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua;

ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

Аннотація. В статті проаналізовані різні прояви текстобудуючої функції топопоетонімів в романах Ірэн Роздобудько і Галины Вдовиченко. Топопоетонімні одиниці є складовими елементами поетонімосфери твору, створюючи його геопросторову доміную, крім того, вони є стилістически маркованими, естетически навантаженими. Топопоетоніми слугують важним компонентом структури ідиостілія письменника, характеризуючим життяописання персонажів, в частині пространства, в котрому вони знаходяться. Однак ці види поетонімів можуть змінювати своє основне призначення, допомагаючи охарактеризувати персонажа, освітити риси його характеру, внутрішній стан і тому подібне. **Ціль** пропонованої статті — аналіз проявів текстобудуючої функції топопоетонімів в романах Ірэн Роздобудько і Галины Вдовиченко, що передбачає рішення наступних **задач**: виділити топопоетоніми в текстах; класифікувати їх за проявами текстобудуючої функції; розкрити їх смислову навантаженість. **Об'єктом** дослідження є топопоетоніми романів Ірэн Роздобудько «Если бы», «Я знаю, что ты знаешь, что я знаю» і Галины Вдовиченко «Пол-яблока», «Бора»,

а предметом — роль топопоэтонимных единиц в сюжете произведения. В работе использованы **метод** анализа, описательный и контекстуально-интерпретационный **методы**. Среди топопоэтонимов исследуемых романов нами зафиксировано 143 онимные единицы 15 разрядов. Сделаны **выводы** о том, что топопоэтонимия позволяет создать своеобразную художественную систему, основываясь на которой авторы создают собственную онимную географию. Топопоэтонимы, функционирующие в текстах, реализующих свои прагматические возможности, получают разнообразную смысловую нагрузку.

Ключевые слова: поэтоним, топопоэтоним, пространственный фактор, смысловая нагрузка, текстообразующая функция.

Darya V. Kozłowska

Post-graduate Student of Ukrainian Language Department

of Vasyl' Stus Donetsk National University;

tel.: + 38 (066) 773–75–50; e-mail: kozlovskayadv@meta.ua;

ORCID ID: 0000–0002–5731–5375

Summary. The various manifestations of the text-forming function of topopoetonyms in Irene Rozdobud'ko's and Galyna Vdovychenko's novels are analyzed in the article. Topopoetonymic units are the constituent elements of the poetonymosphere of a work, creating its geospatial dominant, in addition, they are stylistically marked, aesthetically loaded. Topopoetonyms serve as an important component of the idiostyle structure of women writers, characterizing the life of the characters, in particular the space in which they are located. However, these types of poetonyms can change their main purpose, helping to characterize the character, to illuminate the features of his character, internal condition etc. **The purpose** of the proposed article is to analyze the manifestations of the text-forming function of topopoetonyms in of Irene Rozdobud'ko's and Galyna Vdovychenko's novels, what involves the solution of the following **tasks**: to isolate topopoetonyms in the texts; to classify them behind the manifestations of the text-forming function; to disclose their semantic load. **The object** of the research is the topopoetonymy of Irene Rozdobud'ko's novels «If only», «I Know That You Know What I Know» and Galyna Vdovychenko's novels «A Half of Apple», «Bora», and **the subject** is the role of topopoetonymic units in the plot of the work. The analytical **method**, descriptive and contextual-interpretation **methods** are used in the work. Among the topopoetonyms of the explored novels we have recorded 143 onymic units of 15 digits. **Conclusions** are drawn that topopoetonymy allows to create a unique artistic system, based on which the authors create their own onymic geography. Topopoetonyms, which function in the texts, realize their pragmatic possibilities, receive a variety of semantic load.

Key words: poetonym, topopoetonym, spatial factor, semantic load, text-forming function.